

Κώδικες δεοντολογίας ως εργαλείο αυτορρύθμισης και συμμόρφωσης

Λίλιαν Μήτρου

Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου – Δικηγόρος

Πρόεδρος του Ινστιτούτου για το Δίκαιο Προστασίας της Ιδιωτικότητας, των Προσωπικών Δεδομένων και της Τεχνολογίας

1

Η ρύθμιση, η αυτορρύθμιση και ο ρόλος του Κράτους

- Το παραδοσιακό δίκαιο βασίζεται στην θεσμική, διαδικαστική και προσωπική διάκριση μεταξύ νομοθέτησης, εφαρμογής του νόμου και αναγκαστικής επιβολής του.
- Κράτος που ρυθμίζει ή κράτος που διαπραγματεύεται και ελέγχει;
- Μεταλλαγή του ρόλου της διοίκησης από την καθαρή εφαρμογή/ έλεγχο της εφαρμογής του δικαίου σε μορφές διαμεσολάβησης;
- Λόγω της ανεπαρκούς γνώσης και της δυσχερούς ρυθμισιμότητας μετάβαση στον ρόλο του επόπτη που υποστηρίζει τους αυτορρυθμιζόμενους στη διαδικασία αυτορρύθμισης και εκπαίδευσης στην εφαρμογή του νόμου;

2

Δημοκρατική νομιμοποίηση, συρρύθμιση ή ρυθμιζόμενη αυτορρύθμιση

- ▶ Η διαδικασία της αυτορρύθμισης προσφέρει στους ενδιαφερόμενους τη δυνατότητα να επεξεργαστούν εξειδικευμένους κανόνες, προσαρμοσμένους στις συνθήκες.
- ▶ Αυτορρύθμιση με ποια δημοκρατική νομιμοποίηση;
- ▶ Υπέρβαση των αδυναμιών της παραδοσιακής νομοθετικής ρύθμισης αλλά και η απάντηση στο έλλειμμα δημοκρατικής νομιμοποίησης της αυτορρύθμισης μέσω των μοντέλων της συρρύθμισης (co-regulation) ή/και της λεγόμενης “ρυθμιζόμενης αυτορρύθμισης” (regulierte Selbst-Regulierung).
- ▶ Διαβούλευση ως διαδικασία συρρύθμισης
- ▶ Η ρυθμιζόμενη αυτορρύθμιση εξισορροπεί τις απαιτήσεις της νομιμοποίησης, της ευελιξίας και του ελέγχου εφαρμογής.

3

Προδιαγεγραμμένη Ρυθμιζόμενη Αυτορρύθμιση;

- ▶ Η αυτορρύθμιση σε αντιπαράθεση με την κρατική ρύθμιση δεν είναι μία ανοιχτή διαδικασία. Κάθε ρυθμιστική προσέγγιση θα πρέπει να προσδιορίζει και να ονοματίζει σκοπούς, μέσα, συμμετέχοντες και αποδέκτες
- ▶ Η κρατική ρύθμιση περιορίζεται στα στρατηγικά σημεία και δεν εκτείνεται στο σύνολο των ρυθμιστέων θεμάτων
- ▶ Ο νομοθέτης ορίζει τις βασικές αρχές και τις προδιαγραφές που χρησιμεύουν ως βάσεις για την ανάπτυξη της αυτορρύθμισης και των κανονιστικών τεχνικών που συνδέονται με αυτή
- ▶ Ο ρόλος του κράτους εντοπίζεται επίσης στον έλεγχο και την εγγύηση της διαφάνειας των μηχανισμών παραγωγής των κανόνων αλλά και του περιεχομένου των τελευταίων.

4

Τα όρια των επιλογών της αυτορρύθμισης

- ▶ Ο νομιμοποιητικός λόγος της κρατικής παρέμβασης αφορά τη θέσπιση του πλαισίου ουσιαστικών και διαδικαστικών εγγυήσεων που διασφαλίζουν με τη σειρά τους την ισορροπία συμφερόντων κατά την αυτορρύθμιση
- ▶ Ο νομοθέτης ταυτόχρονα δημιουργεί με τον τρόπο αυτό ερεθίσματα και δίνει κίνητρα στους φορείς της αυτορρύθμισης, ώστε να λαμβάνουν υπόψη το δημόσιο συμφέρον και τις αξιακές επιλογές της κοινωνίας, στην οποία ενεργοποιούνται.
- ▶ Η νομοθεσία θέτει τους κανόνες και τα όρια
 - Προσδιορισμός (αυτορρυθμιστέου) πεδίου: ενδεικτική απαρίθμηση του άρθρου 40 παρ. 2
- ▶ Ο Κώδικας δεν είναι μόνο «εγχειρίδιο συμμόρφωσης»: εξειδικεύει εντός των ορίων της νομοθεσίας τις ειδικότερες απαιτήσεις και υποχρεώσεις

5

Κώδικες δεοντολογίας ως εργαλείο συμμόρφωσης και λογοδοσίας

- ▶ Εργαλεία εθελοντικής λογοδοσίας τα οποία καθορίζουν συγκεκριμένους κανόνες προστασίας των δεδομένων για κατηγορίες υπευθύνων επεξεργασίας και εκτελούντων την επεξεργασία.
- ▶ Οι κώδικες μπορούν να λειτουργήσουν ως μηχανισμός απόδειξης της συμμόρφωσης προς τον ΓΚΠΔ (αιτιολογική σκέψη 77)
 - άρθρο 24 παρ. 3 (ευθύνη και συμμόρφωση υπευθύνου επεξεργασίας),
 - άρθρο 28 παρ.5 (δέσμευση εκτελούντος από Κώδικα)
 - άρθρο 32 παρ.ς 3 (απόδειξη συμμόρφωσης ως προς ασφάλεια)
 - Άρθρο 83 παρ. 2 ι (κριτήριο για προσδιορισμό κύρωσης)
- ▶ Οι κώδικες αποτελούν ένα από τα εργαλεία λογοδοσίας ως προς την προστασία των δεδομένων, τα οποία παρέχει ο ΓΚΠΔ, τέτοια δε εργαλεία αποτελούν επίσης οι εκτιμήσεις αντικτύπου σχετικά με την προστασία δεδομένων (ΕΑΠΔ) και η πιστοποίηση

6

Οι ρυθμιστικές απαιτήσεις ως προς την αυτορρύθμιση

- Ο Κώδικας εξειδικεύει την εφαρμογή του ΓΚΠΔ, αντικατοπτρίζοντας τη φύση της δραστηριότητας ή του τομέα επεξεργασίας
- Εξειδίκευση και βελτίωση τομεακού επιπέδου όσον αφορά στη συμμόρφωση με τη νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων
- Ο Κώδικας θα πρέπει απλώς να αναδιατυπώνει τον ΓΚΠΔ ή τον εθνικό νόμο αλλά να αποσκοπεί σε μια συγκεκριμένη, πρακτική και ακριβή κωδικοποίηση του τρόπου εφαρμογής του ΓΚΠΔ
- Ο Κώδικας πρέπει να περιέχει κατάλληλες και αποτελεσματικές εγγυήσεις για τον μετριασμό των κινδύνων που ενέχει η επεξεργασία των δεδομένων για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυσικών προσώπων

7

Τα οφέλη ενός Κώδικα δεοντολογίας

- Ευκαιρία για τη θέσπιση ενός συνόλου κανόνων που θα συμβάλλουν στην ορθή εφαρμογή του ΓΚΠΔ κατά τρόπο πρακτικό, διαφανή και δυνήτικα οικονομικά αποδοτικό
- Επίγνωση και αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων κατά τη θέσπιση αυτοδεσμευτικών κανόνων
- Εξασφάλιση ενός βαθμού αυτονομίας και ελέγχου για τη διατύπωση και τη συνολολόγηση κανόνων βέλτιστης πρακτικής για τους συγκεκριμένους τομείς στους οποίους δραστηριοποιούνται
- Εμπιστοσύνη και ασφάλεια δικαίου με την παροχή πρακτικών λύσεων σε προβλήματα που έχουν εντοπιστεί σε συγκεκριμένους τομείς
- Έναυσμα για ενημέρωση και συνειδητοποίηση των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων
- Εγγύτητα προς τον ρυθμιζόμενο τομέα και εξασφάλιση εμπιστοσύνης των προσώπων στην ρύθμιση

8

Συμμετοχική ρύθμιση και ο ρόλος της διαβούλευσης

- Κατά την κατάρτιση κώδικα (ή κατά την τροποποίηση/επέκταση κώδικα), θα πρέπει να διεξάγονται διαβουλεύσεις με τα ενδιαφερόμενα μέρη
-συμπεριλαμβανομένων των υποκειμένων των δεδομένων..... όποτε αυτό είναι εφικτό
- Διεξαγωγή διαβούλευσης με τα μέλη που συγκροτούν τον οργανισμό ή τον φορέα που ενεργεί ως έχων την πρωτοβουλία και ευθύνη για την κατάρτιση κώδικα, λαμβανομένων επίσης υπόψη των δραστηριοτήτων επεξεργασίας που λαμβάνουν χώρα με τους συναλλασσόμενους με τα μέλη του φορέα
- Βάρος αιτιολόγησης για την έκταση ή τη μη πραγματοποίηση διαβούλευσης

9

Κριτήρια αποδεξιμότητας κωδικών

- ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένη ανάγκη του οικείου τομέα ή της οικείας δραστηριότητας επεξεργασίας, δηλ. επιλύει προβλήματα
- διευκολύνει την εφαρμογή του ΓΚΠΔ, δηλ. αναγνωρίζει και αντιμετωπίζει αυτές τις ειδικές ανάγκες ορισμένου τομέα και προσδιορίζει με σαφήνεια την εκ μέρους του ειδική τομεακή εφαρμογή του ΓΚΠΔ
- εξειδικεύει την εφαρμογή του ΓΚΠΔ, με έμφαση στην παροχή λειτουργικής έννοιας στις αρχές προστασίας των δεδομένων (άρθρο 5 ΓΚΠΔ)
- παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για τον μετριασμό των κινδύνων της επεξεργασίας
- περιέχει αποτελεσματικούς μηχανισμούς για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης προς τον κώδικα.

10

Ο έλεγχος της εφαρμογής ως εγγενές στοιχείο του κανονιστικού χαρακτήρα

- Κάθε κώδικας χρήζει κατάλληλων μηχανισμών για τη διασφάλιση της δέουσας παρακολούθησης της εφαρμογής των κανόνων του, καθώς και αποτελεσματικών και ουσιαστικών μέτρων επιβολής για τη διασφάλιση της πλήρους συμμόρφωσης (άρθρο 40 παρ. 4)
- Ισχύει τόσο για τους κώδικες του δημόσιου τομέα όσο και για τους κώδικες εκτός του δημόσιου τομέα
- Φορέας παρακολούθησης με τη δέουσα (ουσιαστική/ τυπική) νομιμοποίηση
- Δομές και διαδικασίες που διασφαλίζουν την αποτελεσματική παρακολούθηση και επιβολή της συμμόρφωσης προς τις διατάξεις του
 - Απαιτήσεις για τακτικούς ελέγχους και υποβολή εκθέσεων, σαφείς και διαφανείς διαδικασίες διεκπεραίωσης καταγγελιών και επίλυσης διαφορών, συγκεκριμένες κυρώσεις και μέσα επανόρθωσης σε περιπτώσεις παραβιάσεων του κώδικα, καθώς και πολιτικές για την καταγγελία παραβιάσεων των διατάξεών του

11

Απαιτήσεις και δυσχέρειες: ο Κώδικας δεοντολογίας για τους δικηγόρους

- Συρροή με άλλες ρυθμίσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη π.χ. ρυθμίσεις για το δικηγορικό απόρρητο, κώδικα δεοντολογίας δικηγόρων
- Σώμα διαβούλευσης ; Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου αλλά και δημόσια διαβούλευση
- Δυσχέρεια ένταξης των «υποκειμένων των δεδομένων»

12